

II.

Radoslav Katičić

Iskustva s Vijećem za normu hrvatskoga standardnoga jezika

Ministar znanosti, obrazovanja i športa u Vladi Republike Hrvatske dr. sc. Dragan Primorac osnovao je godine 2005. pri svojem Ministarstvu Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika. Za predsjednika imenovao je potpisanoga izvjestitelja. On je ujedno jedini član Vijeća kojega je osnivač imenovao po svojem izboru. Sve ostale imenovao je na temelju izbora u njihovim ustanovama, a to su sve relevantne znanstvene i kulturne ustanove u Hrvatskoj koje se kvalificirano bave hrvatskim jezikom.

Vijeće se prvi put sastalo u svibnju 2005. Od tada je prema mogućnostima i potrebama kontinuirano održavalo sjednice u manjim ili većim razmacima, do sada u svemu dvadeset i tri. Materijali s tih sjednica, uključujući zapisnike s prikazom tijeka rasprava na njima i argumentacije koja se pri tome iznosila, objavljeni su na mrežnim stranicama Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i tako pristupačni svoj zainteresiranoj javnosti. Rad Vijeća je po tome zahvaljujući suvremenoj tehnici u potpunosti javan.

Sve u svemu može se reći da se Vijeće uspješno konstituiralo u radnu skupinu koja je stvorila dobru podlogu za razmatranje i rasuđivanje načelnih i aktualnih pitanja oko norme hrvatskoga standardnog jezika. Dakako, u Vijeću su zastupljena razna shvaćanja i različiti pristupi tim pitanjima, katkada načelno ili aktualno izričito suprotstavljeni. U svjetlu te činjenice važno je naglasiti da se Vijeće pokazalo sposobnim o većini pitanja donositi zaključke konsenzusom, a tamo gdje to nije bilo moguće moralo se pribjeći glasovanju oko pojedinih pitanja i postizati uvjerljivu većinu.

Za rad Vijeća bilo je bitno da svoj vidokrug ne ograniči na aktualna sporna pitanja, a ona su na prvom mjestu pravopisna, nego da stalno ima pred očima odnos hrvatske jezične zajednice prema svojem standardnom jeziku i da aktualna pitanja promatra u tom okviru i pred tom pozadinom. Hrvatski jezik ima dobro ustanovljenu i prilično uspješno opisanu standardnu normu. Ona funkcionira besprijekorno. Posve je očito da se danas među ljudima s prosječnom jezičnom naobrazbom možemo na standardnom hrvatskom jeziku bez ikakva šuma i teškoće, bez ikakva komunikacijskoga trenja, sporazumijevati od Čakovca do Dubrovnika i od Pule do Osijeka. Tu ne može biti dvojbe da je standardizacija hrvatskoga jezika uspješno provedena. Ostaje, međutim, činjenica da je velikomu dijelu hrvatske jezične zajednice teško prihvatiti taj standardni jezik kao doista svoj. To je posljedica puta kojim je išla standardizacija i ideologije u znaku koje je ona uspješno dovršena. Ta je ideologija udarila standardnom normativizmu u nas svoj pečat neprimjerenim odnosom prema prošlosti

hrvatskoga književnog jezika i prema pokladu njegova izražajnog bogatstva, pa time i prema njegovoj vlastitosti, i ne manje neprimjerenim odnosom prema narječjima hrvatskoga jezika i njegovoj raznolikoj dijalektalnoj izražajnosti. Odatle dolazi da ta standardna norma mnogima nije dovoljno vlastita i prepoznatljivo hrvatska te da ju mnogi doživljavaju kao zator svoje autentične zavičajne jezične izražajnosti mjesto da nauče to oboje stvaralački ugrađivati u nju i ostvarivati u njezinu okviru. Vijeće je u svojem radu nastojalo osvijestiti i racionalizirati takvo stanje duhova i pokazati put prema njegovu primjerenom razrješavanju i prevladavanju.

U zatečenom stanju, u kojem u nas postoje dvije pravopisne škole sa svojim priručnicima, među kojima su stvarne razlike male i slabo znatne, ali im je ideološka simbolika i emocionalna motiviranost velika, Vijeće je, s izuzetkom onih svojih članova, dakako, koji izravno pripadaju kojoj od tih škola, stalo na gladište da pojedina aktualna i prijeporna pravopisna pitanja valja razmatrati, rasuđivati i argumentirati svako za se, a ne priklanjati se cijelim pravopisnim školama ili ih otklanjati. Ono nije stalo niti iza jedne od njih. Ostrašćenomu dijelu javnosti, nezadovoljnomu nekim zaključcima Vijeća, ne čini se, doduše, da je to tako, ali za takvu prosudbu o radu Vijeća nema stvarnih argumenata. Ono se nije priklonilo nikojoj postojećoj školi.

Vijeće je donoseći zaključke o tome kakva pravila propisivati za sporna pravopisna pitanja, i osobito za ona u kojima se razlikuju naše dvije pravopisne škole, nastojalo naći formulacije koje izriču pravila po mogućnosti beziznimna, a ipak gipka, tako da što manji broj ljudi sile pisati onako kako ne će. U tome je, dakako, bilo uspješno u različitoj mjeri. Nastojalo je djelovati u tom smislu da što više dođe do izražaja stabilnost koja je u nas već postignuta i da ta stabilnost dobije oslonac i potporu u čvrstom okviru koji što je moguće manje ograničuje, nego prvenstveno definira prostor poželjne slobode i omogućuje što većem broju pripadnika jezične zajednice da ne budu otuđeni od jezične norme, nego da se s njom osjećaju kod svoje kuće.

Dio medija nije baš pokazivao razumijevanje za rad Vijeća. Tako se ugledna kulturna novinarka snobovala nad tim što se Vijeće bavi načelnim, a ne odmah pragmatičkim i spornim pitanjima, pa se pri tome spominju neke opće poznate temeljne danosti, kao da to nije neophodno za svako valjano rasuđivanje o standardnosti standardnoga jezika, sugerirajući time da se ono nastoji izmaći svojim zadacima i obvezama. Druga novinarka uglednih novina, kada je krenulo, uvelike pothranjivano, negodovanje zbog većinske odluke Vijeća da *ne će* valja pisati rastavljeno, novinarka drugih, uglednih i utjecajnih novina objavila je da je predsjednik Vijeća takvu odluku obrazlagao hrvatskom pravopisnom tradicijom. Za njom su se u tome povelili drugi mediji. Predsjednik je, međutim, dao jezikoslovnu argumentaciju: sastavljeno pisanje *neću* predstavlja načelo historijskoga pravopisa koje u hrvatskom jeziku ne primjenjujemo. Novinarka je mogla ustvrditi da ta jezikoslovna argumentacija ništa ne vrijedi, ali ne i neistinu. Sve je bilo objavljeno na mrežnim stranicama, pa je to mogla i stoga morala znati.

Ti mali primjeri ilustriraju pod kakvim je uvjetima i u kakvu medijskom ozračju Vijeće radilo. No sve to nije spriječilo sve veću stabilnost normativne situacije u hrvatskom jeziku. Kulturna javnost se nije uskomešala, nego naprotiv, smirivala. Kada je onda pod okriljem Matice hrvatske izašao novi pravopisni priručnik, koji se vrlo prepoznatljivo priklonio jednoj od dviju škola i svojim propisima upravo demonstrativno ignorirao zaključke Vijeća, nije niti Matičino ime niti to što se isticala mladost njegovih autora, kao neopterećenih prošlošću, dovelo do narušavanja već postignute stabilnosti, nego se organski proces unutrašnjega normativnog učvršćivanja nastavio onako kako je već tekao. Ostale su neizbježne razlike u shvaćanjima i sklonostima, ali su pukotine od njih sve manje oštre i britko raspucane. To je možda najznatnije i najvažnije iskustvo s radom Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika.

III.

Mislav Ježić

Gospodine predsjedniče Odbora, poštovane dame i gospodo!

Visoko cijenim ovu prigodu da se u Hrvatskome saboru, u ovome Odboru razgovara o hrvatskome jeziku.

S jedne strane, kada govorimo o jeziku, htio bih vas, a mislim da mi je i dužnost, izvijestiti o radu Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika kojemu je predsjednik akademik Radoslav Katičić i kojemu je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa povjerilo da raspravi o nekim temeljnim jezičnim pitanjima.

Rekao bih odmah da mislim da je veoma dobro da se Ministarstvo odlučilo da skupi reprezentativan skup stručnjaka i znanstvenika, a da nije stručne prosudbe prepustilo političarima. Načelo po kojem su imenovani članovi Vijeća jest to da predstavljaju glavne ustanove koje se bave hrvatskim jezikom u Republici Hrvatskoj. To je Vijeće za normu, pod predsjedavanjem akademika Katičića, raspravilo o mnogim pitanjima.

Mislim da je metodološki bilo osobito dobro da je Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika, kako ističe u svojem izvješću i akademik Katičić, uvijek u odgovorima na ta otvorena pitanja hrvatskoga jezika nastojalo poći od ustroja hrvatskoga jezika i preporučiti ono što je s tom strukturom u skladu, a ne ono što je od slučaja do slučaja u običaju, s time da je dopustilo da u nekim slučajevima i ono što je u običaju ne treba smatrati krivim, ali da se ni tada ne smije isključiti kao kriva ni dosljedna primjena općega pravila koje je u skladu s ustrojem hrvatskoga jezika.

Dakle, to nastojanje da se na osnovi ustroja jezika formuliraju beziznimna pravila sigurno pridonosi i boljemu razumijevanju, a moglo bi pridonijeti i lakšemu ovladavanju jezikom kod svih – jer svi ga, kako je za književni jezik već rekao akademik Moguš, trebaju učiti.